

СЕКЦІЯ 1

СВІТОВА ЕКОНОМІКА В XXI СТОЛІТТІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ, ГЕОЕКОНОМІЧНІ СТРАТЕГІЇ ТА ПРОБЛЕМИ НАДНАЦІОНАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Зоряна АДАМОВИЧ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СТАНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ В СВІТІ: ГЕОЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ

Поширення інформаційних технологій якісно змінило саму систему відносної цінності ресурсів, поставивши при цьому на перший план інтелект та фінанси, які стали найбільш мобільними. В свою чергу це поміняло сам характер співпраці між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються: творче освоєння одних іншими за допомогою безпосередніх інвестицій у реальний економічний сектор почало поступатися місцем руйнівному освоєнню території шляхом вилучення фінансових та інтелектуальних ресурсів. Потрапивши під такий вплив, країни, що розвиваються, втрачають не лише важливі інтелектуальні ресурси розвитку, а й саму здатність їх виробляти та відновлювати, а це в свою чергу, повністю позбавляє їх будь-якої економічної перспективи. Невідворотне відставання цих країн виникає не лише через вимивання із них найцінніших у нових умовах ресурсів, але й через зниження рівня віддачі від традиційних ресурсів та технологій, якими ці суспільства володіють. З точки зору практичної політики, найважливішим результатом кожного нового етапу розвитку людства є відносне знецінення всіх «старих» технологій і продуктів та їх застосування залежно від поширення нових. Тому головною тенденцією стає зниження світових цін на сировину та на продукти відносно низької інтелектуальної праці.

Американський вчений австрійського походження Пітер Дракер вважає, що нинішнє суспільство ще передчасно розглядати як "суспільство знання"; нині можна говорити лише про створення економічної системи на основі знання ("Knowledge industries"). Зміна ролі і значення знання трансформувало і економіку, і суспільство загалом. Знання сьогодні стало основною умовою виробництва. Традиційні "фактори виробництва" - земля (тобто природні ресурси), робоча сила і капітал - не зникли, але перетворилися в другорядні. Ці ресурси можна використовувати, причому без особливих витрат праці, якщо є необхідні знання[1].

Якщо найважливішою економічною особливістю постіндустріального суспільства виявляється провідна роль виробництва послуг, то технологічною базою для подібної трансформації є якісно нова роль науки і теоретичного знання, яка склалася у розвинутих індустріальних країнах у післявоєнний період. З одинадцяти визначених Д. Беллом фундаментальних рис постіндустріального суспільства, п'ять безпосередньо пов'язані з прогресом науки, а три з них займають перші позиції в списку: центральна роль теоретичного знання, створення нової інтелектуальної технології та зростання класу носіїв знання. Звичайно, усе це не може не вплинути на основні принципи соціальної структури. «Якщо індустріальне суспільство ґрунтується на машинній технології, то, - за словами Д. Белла, - постіндустріальне суспільство формується під впливом технології інтелектуальної. І якщо капітал і праця – головні структурні елементи індустріального соціуму, то інформація і знання – основа суспільства постіндустріального. Внаслідок чого, - робить він висновок, - соціальні організації постіндустріального та індустріального секторів сильно відрізняються». Це розмежування обумовлено двома обставинами: по-перше, це специфічний характер продуктів та послуг, у яких у кінцевому рахунку втілюється зростаючий науковий та технологічний потенціал сучасного суспільства; по-друге, це зміни в поведінці і ціннісних орієнтаціях громадян постіндустріального суспільства, коли відбувається перехід від переважного споживання матеріальних благ до переважного споживання послуг [2, 114].

З переходом до постіндустріального суспільства відбуваються радикальні зміни в характері управління соціумом, у якому усуваються традиційні відносини влади та підпорядкування, основані на економічних чинниках та цілях. На думку В. Іноземцева, причина цього ховається в тому, що інформація і знання мають принципово іншу природу в порівнянні з більш ранніми символами господарської влади; вони «демократичніші», ніж земля або капітал: якщо земля і капітал кінцеві, то знання можуть генеруватися і накопичуватися безмежно і залишатися доступними одночасно будь-якій кількості людей.

Термін «економіка знань» («knowledge economy») одержав широке поширення в кінці 90-х років ХХ століття, що значною мірою було зумовлено встановленням нових пріоритетів в політиці та економіці високорозвинених країн. Різні визначення були сформульовані щодо економіки знань, але всі вони наголошували на зростаючій ролі знання, як ресурсу розвитку. Незважаючи на те, що в науці ще немає єдиної точки зору щодо визначення сутності та основних рис сучасного етапу господарства, очевидно, що економіка ХХІ століття, економіка знання – це економіка, що базується на інноваціях, матеріалізованих у вигляді нових, високоефективних, наукоємних технологій, товарів та послуг. Нові технології докорінно і швидко змінили структуру не тільки господарства кожної країни зокрема, а й структуру світової економіки, що зумовило нові глобальні геополітичні та гео економічні проблеми. Якщо країна не здатна здійснити структурну перебудову національної економіки відповідно до вимог нової технологічної парадигми чи зволікає з проведенням таких структурних змін, то це не тільки загальмовує її розвиток, а й може призвести до економічної деградації, тому суспільно-географічні дослідження є досить актуальним при вивченні регіональних особливостей економіки знань.

Література

1. Foray D. *Enriching the indicator base for the economics of knowledge - Science, technology and Innovation Indicators*, Paris: OECD – 2007.

2. *Measuring Knowledge in the world's economies. Knowledge Assessment Methodology and Knowledge Economy Index. Knowledge for development Program [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.worldbank.org/kam.*

Галина БАК

Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, м. Київ

СТРАТЕГІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В ОКРЕМИХ СЕКТОРАХ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Згідно статистичних даних ЮНКТАД, дві третини усіх світових витрат на наукові розробки та дослідження припадає на транснаціональні корпорації (ТНК). У їхніх стратегіях інновації виступають основою конкурентоспроможності і розвитку. Закономірно, що найбільш могутнім корпораціям належить провідна роль у визначенні інноваційних напрямів розвитку окремих галузей та світової економіки в цілому.

Вагомий внесок у дослідження різних аспектів діяльності корпорацій, в тому числі на основі інноваційної складової, здійснили такі російські та українські науковці як: Ю. Варич, В. Геєць, О. Зав'ялова, Н. Кони́на, О. Кузнецов, В. Кудров, А. Лук'яненко, В. Новицький, І. Сазонець, Л. Федулова, А. Шевцов. Однак, динаміка змін бізнес-середовища ТНК, що формується під впливом становлення нового світового порядку, змушує учасників міжнародних економічних відносин формувати інноваційні стратегії розвитку, які передбачають зміцнення ринкових позицій у країнах зі стрімким рівнем розвитку. Тому виникає необхідність визначення напрямків і форм реалізації інноваційних стратегій ТНК в окремих секторах світової економіки.

Сферою діяльності транснаціональних корпорацій, де простежується досить високий рівень отриманих прибутків, є фармацевтика. Унікальність цієї високотехнологічної галузі полягає в тому, що з її розвитком відкриваються нові перспективи у багатьох суміжних з нею напрямках